

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»

Кафедра української мови та літератури

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Практикум з української мови

підготовки здобувачів ступеня вищої
освіти бакалавр

спеціальності 014 Середня освіта (українська мова і література)

спеціалізації _____

Слов'янськ — 2016 р.

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО КАФЕДРОЮ української мови та літератури

УКЛАДАЧ ПРОГРАМИ:

кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та літератури
Колган Олена Володимирівна

РЕЦЕНЗЕНТИ:

кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та літератури
Падалка Р.М.;

кандидат філологічних наук, доцент, в.о. ректора Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти Бодик О.П.

Рекомендовано до впровадження
науково-методичною радою
Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний педагогічний університет»

“10” травня 2016 р.
протокол № 3

Перший проректор _____

О. Г. Набока

ВСТУП

Навчальна програма вивчення дисципліни «**Практикум з української мови**» складена відповідно до освітньої програми та навчального плану підготовки здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра за спеціальністю 014 Середня освіта (українська мова і література).

Предметом вивчення навчальної дисципліни є правила вимови звуків та звукосполучень, постановки наголосу в словах, передачі звуків на письмі та написання слів та їх частин.

Міждисциплінарні зв'язки: дисципліна ґрунтується на вихідних методологічних положеннях такої навчальної дисципліни як «Сучасна українська літературна мова», передбаченої навчальним планом підготовки здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра за спеціальністю 014 Середня освіта (українська мова і література).

Програма навчальної дисципліни містить такі змістовні модулі:

1. Фонетика і правопис. Пунктуація.
2. Морфологія і правопис. Пунктуація.

1. Мета й завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Практикум з української мови» є узагальнення, розширення й поглиблення знань з орфографії та орфоєпії.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Практикум з української мови» є:

1) подання відомостей про фонетичну і фонологічну системи, орфоєпію, акцентологію, графіку, орфографію сучасної української літературної мови;

2) опанування здобувачами літературних норм (орфографічних, графічних, орфоєпічних) на науковій основі, виробити свідоме ставлення до мовних явищ, що вивчаються;

3) надання порівняльно-історичної характеристики мовних явищ на фонетичному рівні;

4) вироблення вмінь застосовувати методики та прийоми фонетико-фонологічного та графіко-орфографічного аналізу;

5) підготувати здобувачів до розв'язання лінгводидактичних і дослідницьких завдань.

1.3. За результатами вивчення дисципліни «Практикум з української мови» у здобувачів повинні бути сформовані такі компетентності:

загальні:

1. Соціокультурна компетентність:

– розуміти роль культури, науки в розвитку цивілізації, їх співвідношення і пов'язаних з ними сучасних соціальних і етичних проблем, цінності наукової раціональності та її історичних типів, знати структуру, форми і методи наукового пізнання, їх еволюцію;

– знати форми і типи культур, основні культурно-історичні світові центри і регіони, закономірності їх функціонування і розвитку, знати історію культури України, її місце в світовій культурі і цивілізації;

– бути обізнаним у найважливіших галузях і етапах розвитку гуманітарного і соціально-економічного знання, основних наукових школах, напрямках, концепціях, джерелах гуманітарного знання і видах роботи з ними;

– вміти аналізувати в загальних рисах основні економічні події в своїй країні і за її межами, знаходити і використовувати інформацію, необхідну для орієнтування в основних поточних проблемах економіки;

– знати права і свободи людини і громадянина, вміти їх реалізувати у різних сферах життя, знати Конституцію України;

– мати уявлення про наукові, філософські і релігійні картини світу, сутність призначення і сенс життя людини, про різноманітність людського пізнання, співвідношення істини і помилки, безвір'я і віри, раціонального та ірраціонального в людській уяві, особливості функціонування знання в сучасному суспільстві, про естетичні цінності, їх значення в творчості і повсякденному житті, вміти орієнтуватися в них;

– сприймати і розуміти різні жанри мистецтва (художню літературу, живопис, музику).

2. Інформаційна компетентність:

– вміти користуватися сучасними інформаційними технологіями;

– вільно орієнтуватися у стрімкому потоці наукової інформації, вести особистий науковий пошук за допомогою різних інформаційних систем;

– вміти користуватися електронними носіями для ведення навчальної документації середньої та старшої школи;

– бути обізнаним та вміти вільно користуватися інформаційними системами: бібліотеками, каталогами, архівами, локальними та глобальними мережами для ефективного пошуку та структурування інформації.

3. Комунікативна компетентність:

– знаходити засоби виражати особисте ставлення учителя-гуманіста до культурно-естетичних проблем;

– вміти виражати і обґрунтовувати свою позицію з питань, які стосуються до історичного минулого;

- сензитивність до можливостей адаптації матеріалу відповідно до умов загальноосвітніх навчальних закладів;
- уміння застосовувати різні методичні ситуації в залежності від навчального контексту;
- уміти в практичній діяльності застосовувати знання етикету і дотримання етики ділового спілкування;
- вільно володіти українською мовою як державною і як мовою професійного та повсякденного спілкування з учнями, іноземними мовами;
- використовувати вербальні і позамовні засоби комунікації, техніки взаємодії в комунікаційних актах зі школярами, батьками, колегами, адміністрацією школи.

4. Здоров'язбережувальна компетентність:

- розуміти природу психіки, знати основні психологічні функції та їх фізіологічні механізми, співвідношення природних і соціальних факторів у становленні психіки, розуміти значення волі й емоцій, потреб і мотивів;
- вміти дати психологічну характеристику особистості (її темпераменту, здібностей), інтерпретацію власного психічного стану, володіти найпростішими способами саморегуляції;
- розуміти співвідношення впливу спадковості і соціального середовища, ролі і значення національних і культурно-історичних факторів у навчанні і вихованні;
- впроваджувати в навчально-виховний процес здоров'язбережувальних освітніх технологій через усвідомлення ідей здоров'язбереження та здоров'яформування, до розвитку в учнів активної мотивації щодо необхідності дбайливого ставлення до власного здоров'я;
- здійснювати моніторинг показників індивідуального фізичного й психічного розвитку школяра, на основі знань про його вікові анатомо-фізіологічні особливості, теорію спадковості, фактори ризику прогнозувати можливі зміни здоров'я і проводити відповідні психолого-педагогічні чи коригувально-реабілітаційні заходи;
- попереджати виникнення небезпечних для здоров'я ситуацій, у разі потреби ліквідувати чи уникати їх наслідків;
- вміти надавати долікарняну допомогу з різних видів уражень: травматичних, термічних, хімічних, радіаційних та ін.

5. Акмеологічна компетентність:

- застосовувати теоретичні знання й практичні навички для оволодіння основами теоретичних філологічних дисциплін;
- використовувати знання, уміння й навички, професійно профільовані знання в галузі філологічних наук;
- володіти способами самостійного опанування знань, вміти реалізувати отримані знання в професійній діяльності на практиці;

– розуміти смисл взаємозв'язків духовної, біологічної і соціальної основ в людині, ставлення людини до природи і протиріч, які виникли в сучасну епоху технічного розвитку і кризи існування людини в природі;

– мати уяву про сутність свідомості, її взаємовідносин з підсвідомим, про роль свідомості і самосвідомості в поведінці, спілкуванні і діяльності людей, формуванні особистості;

– поєднувати практичну і професійно-педагогічну цілі з реалізацією виховної загальноосвітньої та розвиваючої функцій;

– бути готовим реалізовувати одержану підготовку в своїй майбутній діяльності.

спеціальні:

1. Психолого-педагогічна компетентність

– усвідомлювати перспективні тенденції розвитку педагогічної науки, що утримуються на кращих світових національних педагогічних здобутках минулого та сучасності.

2. Фундаментально-прикладна компетентність

– уміти працювати з науковою літературою, визначати суть та характер нерозв'язних наукових проблем, пропонувати свої варіанти вирішення, узагальнювати і класифікувати емпіричний матеріал;

– опанувати систему сучасних прагмалінгвістичних знань про структуру, закономірності та найважливіші аспекти мовної, в тому числі міжкультурної комунікації.

– мати базову теоретичну та практичну підготовку з української мови та літератури.

3. Методична компетентність

– володіти основними правилами оформлення ділової документації українською мовою;

– дотримуватись норм сучасної літературної мови.

На вивчення навчальної дисципліни відведено 150 годин / 5 кредитів ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1 Фонетика і правопис. Пунктуація

Тема 1. Загальні питання правопису. Крапки. Лапки. Дужки.

1. Графіка, орфографія та пунктуація – основні підсистеми українського правопису.
2. Принципи українського правопису.
3. Типи орфограм.
4. Орфографічні правила переносу.
5. Технічні правила переносу.
6. Орфографічний розбір.
7. Крапки.
8. Лапки.
9. Дужки.

Тема 2. Звуковий склад українського літературного мовлення. Діалог, цитата – спосіб відтворення чужого мовлення

1. Поняття про голосні та приголосні звуки.
2. Поняття про букву, алфавіт.
3. Діалог, цитата – спосіб відтворення чужого мовлення.

Тема 3. Українська орфоепія. Знак оклику. Знак питання.

1. Орфоепічні норми сучасної української мови.
2. Правила наголошення.
3. Інтонація.
4. Вимова голосних звуків.
5. Вимова приголосних звуків.
6. Вимова шиплячих приголосних.
7. Орфоепічний розбір.
8. Знак оклику. Знак питання.

Тема 4. Зміни приголосних. Звертання як синтаксична категорія

1. Чергування приголосних.
2. Зміни приголосних при додаванні суфіксів *-ськ(ий)*, *-ств(о)*.
3. Зміни приголосних при додаванні суфіксів *-цьк(ий)*, *-зьк(ий)*, *-шк*, *-зк*. -ск,
4. Спрощення в групах приголосних.
5. Звертання як синтаксична категорія.

Тема 5. Подовження та подвоєння приголосних. Тире в простому двоскладному реченні

1. Подвоєння приголосних при збігу їх *-енн(ий), -анн(ий)*.
2. Подовження приголосних перед *я, ю, є, ї*.
3. Тире в простому двоскладному реченні.

Тема 6. Правопис голосних

1. Чергування *е з и*.
2. Правопис ненаголошених *е, и*.
3. Ненаголошені *е, и* у префіксах та суфіксах.
4. Чергування *і* з іншими голосними.
5. Правопис *і* та *и* в суфіксах українських слів.
6. Правопис *і* та *и* в основах іншомовних слів.
7. Правопис *о* та *а, о* та *у*.
8. Чергування *е, о* після шиплячих та *й*.
9. Переклад російських власних назв українською мовою.

Тема 7. Вживання м'якого знака та апострофа. Речення, ускладнені вставними та вставленими конструкціями

1. Тверді і м'які приголосні.
2. Уживання м'якого знака.
3. Уживання апострофа.
4. М'який знак і апостроф у словах іншомовного походження.
5. Речення, ускладнені вставними та вставленими конструкціями.

Тема 8. Засоби евфонії. Речення з однорідними членами

1. Основні закони милозвучності.
2. Фонетичні засоби милозвучності.
3. Художні засоби милозвучності.
4. Речення з однорідними членами.

Тема 9. Уживання великої літери. Відокремлені означення

1. Велика літера на початку речення.
2. Велика літера при звертаннях і в ремарках.
3. Велика та мала літера в рубриках.
4. Велика літера після двокрапки, на початку цитати тощо.
5. Велика літера у власних назвах.
6. Велика літера в складноскорочених назвах.
7. Графічні скорочення.
8. Відокремлені означення.

Тема 10. Правопис власних назв. Відокремлені прикладки

1. Українські прізвища.
2. Відмінювання прізвищ.
3. Відмінювання імен.
4. Фонетичні правила правопису слов'янських прізвищ.
5. Неслов'янські прізвища.
6. Відокремлені прикладки.

Тема 11. Правопис географічних назв.

1. Українські географічні назви.
2. Географічні назви з прикметниковими закінченнями..
3. Іншомовні географічні назви.
4. Відмінювання географічних назв.
5. Правопис прикметникових форм від географічних назв:
  - а) суф. *-инськ(ий), -інськ(ий)*;
  - б) суф. *-овськ(ий)[-ьовськ(ий)], -евськ(ий) [-євськ(ий)], -івськ(ий)*.
6. Правопис складних і складених географічних назв.

Тема 12. Контрольна робота до I змістового модуля.

Змістовий модуль 2 **Морфологія і правопис. Пунктуація**

Тема 13. Будова слова і правопис. Відокремлені обставини.

1. Прості, складні та складені слова.
2. Принципи правопису значущих частин слова.
3. Творення і правопис складених слів.
4. Правопис слів з частками *пів-, напів-*.
5. Правопис складноскорочених слів і географічних скорочень.
6. Відокремлені обставини.

Тема 14. Правопис префіксів. Відокремлені додатки.

1. Правопис префіксів *з-, (із-, зі-)*.
2. Правопис префіксів *без-, роз-, через-* та ін.
3. Правопис префіксів *пре-, при-, прі-*.
4. Відокремлені додатки.

Тема 15. Іменник. Відокремлені уточнювальні члени речення.

1. Поділ іменників на відміни та групи.
2. Відмінкові закінчення іменників I відміни.
3. Відмінкові закінчення іменників II відміни.
4. Відмінкові закінчення іменників III відміни.

5. Відмінкові закінчення іменників IV відміни.
6. Творення та правопис імен по батькові.

Тема 16. Прикметник. Розділові знаки в складносурядному реченні

1. Відмінкові закінчення прикметників.
2. Інші частини мови, що відмінюються як прикметники.
3. Творення і правопис вищого ступеня порівняння прикметників.
4. Творення і правопис присвійних прикметників.
5. Розділові знаки в складносурядному реченні.

Тема 17-18. Числівник

1. Правопис відмінкових форм числівників.
2. Правопис складних числівників.
3. Зв'язок числівників з іменниками.

Тема 19. Займенник. Розділові знаки в складнопідрядному реченні.

1. Відмінювання і правопис займенників.
2. Вживання займенників.
3. Розділові знаки в складнопідрядному реченні.

Тема 20. Дієслово та його форми. Розділові знаки в безсполучниковому реченні

1. Загальна характеристика дієслівних форм.
2. Правопис закінчень дієслів у теперішньому і простому майбутньому часах.
3. Чергування приголосних у дієсловах.
4. Активні дієприкметники.
5. Пасивні дієприкметники.
6. Творення і вживання дієприслівників.
7. Розділові знаки в безсполучниковому реченні.

Тема 21. Прислівник. Розділові знаки при прямій мові

1. Правопис прислівників, утворених від прикметників.
2. Правопис прислівників, утворених поєднанням прикметника з іменником.
3. Правопис прислівників, утворених від числівників.
4. Правопис *і* та *и* в кінці прислівників.
5. Розділові знаки при прямій мові.

Тема 22-23. Службові частини мови та вигук

- Правопис прийменників.
Правопис прийменників та префіксів.
Правопис сполучників.

Розрізнення сполучників та інших частин мови.

Правопис часток.

Правопис *не* з іменними частинами мови та прислівниками.

Правопис *не* з дієсловом.

Правопис вигуків.

Тема 24. Контрольна робота до II змістового модуля.

3. Рекомендована література

1. Бурячок А. А. Орфографічний словник української мови : бл. 36 000 / А. А. Бурячок. – 4-те вид., доопрац. – К. : Наук. думка, 2002. – 460 с.
2. Великий зведений орфографічний словник сучасної української лексики / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. : Ірпінь, Перун, 2003. – 887 с.
3. Галича Н. П. Орфограми в префіксах, коренях і суфіксах / Н. П. Галича // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2006. – № 13 (травень). – С. 14–16.
4. Козачук Г. О. Українська мова : практикум : навч. посіб. / Г. О. Козачук. – 2-ге вид., переробл. і допов. – К. : Вища шк., 2008. – 414 с.
5. Омельчук С. Практикум з правопису української мови : загальні питання / С. Омельчук // Дивослово. – 2008. – № 3. – С. 13–17.
6. Омельчук С. Практикум з правопису української мови : написання голосних / С. Омельчук // Дивослово. – 2008. – № 5. – С. 12–16.
7. Омельчук С. Практикум з правопису української мови: написання приголосних / С. Омельчук // Дивослово. – 2008. – № 4. – С. 29–34.

Додаткова

1. Плющ М. Я. Сучасна українська літературна мова : збірник вправ : навч. посіб. / М. Я. Плющ, О. І. Леута, Н. П. Гальона. – 2-ге вид., переробл. і допов. – К. : Вища шк., 2003. – 287 с.
2. Український орфографічний словник : Орфографічний словник української мови : близько 143 000 слів / уклад. : М. М. Пешак та ін. ; НАН України, Ін-т укр. мови, Ін. мовознавства ім. О. О. Потебні, Укр. мовно-інформаційний фонд. – 3-тє вид., перероб. і доповн. – К. : Довіра, 2002. – 1006 с.
3. Український правопис / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні ; Ін-т української мови – стереотип. вид. – К. : Наук. думка, 2004. – 240 с.
4. Хомич Я. Ю. Типи орфограми (уживання м'якого знака й апострофу) // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2006. – № 36, грудень. – С. 9–10.
5. Шкурятяна Н. Г. Сучасна українська літературна мова : модульний курс : навч. посіб. / Н. Г. Шкурятяна, С. В. Шевчук. – К. : Вища шк., 2007. – 823 с.

6. Ющук І. П. Практикум з правопису української мови / І. П. Ющук. – 6-те вид., зі змінами. – К. : Освіта, 2006. – 254 с.

7. Ющук І. Тести з правопису / І. Ющук // Дивослово. – 2007. – № 1. – С. 10–14.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: екзамен.

5. Засоби діагностики успішності навчання: тестові, індивідуальні, групові, творчі завдання.

